

191s. 4.Serova I. Mizhetnichni kul'turni vidnosini v Ukraïni // Naukovi zapiski . – 2002.-S.25-28. 5.Gasanov Z.T. Problemy vospitaniya patriotizma, druzhby narodov, veroterpimosti // Pedagogika. - 1996. - № 6. - S. 51-55. 5. Gurenko O.I. Do pitannya vikoristannya elementiv narodnoï pedagogiki v procesi vihovannya starshih doshkil'nikiv: Zb. nauk. pr. – Berdjans'k: BDPU, 2000. – S. 59 – 66. 6. Semichenko V.A.,Zasluzhenjuk V.S. Spilkuvannya ta jogo znachennja v zhitti ljudini rezhim dostupu <http://hklib.npu.edu.ua>

Войтова Ю.Є.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПОЛІЕТНІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В статті були розглянуті питання формування культури спілкування студентської молоді в поліетнічному середовищі, особливості становлення студентської молоді в різних поліетнічних групах. В даній роботі також були розглянуті найкращі шляхи вивчення цих питань і вирішення їх.

Войтова Ю.Е.

ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ ОБЩЕНИЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В ПОЛИЭТНИЧЕСКОЙ СРЕДЕ

В статье были рассмотрены вопросы формирования культуры общения студенческой молодежи в полиэтнической среде, особенности становления студенческой молодежи в различных полиэтнических группах. В данной работе также были рассмотрены наилучшие пути изучения этих вопросов и решения их.

Voitova Y.E.

FORMING A CULTURE OF COMMUNICATION THE STUDENTS IN THE MULTICULTURAL ENVIRONMENT

The article was examined a question of formation a culture of communication the students in the multicultural environment, specific features of making the students in the different multicultural environments. In this paper also was discussed the best ways of examing these questions and the way of their solution.

Стаття надійшла до редакції 28.11.2012

УДК 378

*О.А. Бондаренко
м. Харків, Україна*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Проблема формування професійної культури викладача вищої школи стає особливо актуальною сьогодні, коли українське суспільство знаходиться в системі ринкових відносин, в яких визначальними якостями є кваліфікація людини, рівень її технологічної, загальнокультурної підготовки і психологічної

підготовленості. На сьогоднішній день культура пронизує всі сфери життєдіяльності суспільства, у тому числі і професійну діяльність, та виражає його якісну характеристику. З точки зору педагогіки, культура виступає як змістовна складова освіти, джерело знань про природу, суспільство, способи діяльності, емоційно-вольового і ціннісного відношення до навколишніх людей, праці, іншим людям і спілкування [1, с. 150].

Проблема умов формування професійної культури викладача є актуальною в теоретичному і практичному плані як віддзеркалення сучасних соціокультурних вимог оновленого суспільства. Підготовка майбутнього викладача передбачає розвиток його культурного потенціалу, зокрема, володіння культурою мислення, культурою мови, культурою поведінки як складових його професійної культури.

У науково-педагогічних дослідженнях накопичено велику кількість праць з формування професійної культури студентів з різних спеціальностей (Ф.Н. Аліпханова, Ш.М. Хубієв, В.В. Сокорєв, І.Ф. Ісаєв [2, 3, 4, 5]). Проте, незважаючи на наявність у сучасній науці значної кількості наукових праць, присвячених цій проблемі, на сьогодні вона залишається однією з найбільш дискусійних. Що стосується проблеми умов формування професійної культури викладача вищої школи, то вона практично не досліджувалася.

Тому мета нашої статті полягає в розкритті певних умов формування професійної культури викладача вищої школи.

Дуже важливо в період навчання майбутніх педагогів у ВНЗ озброїти їх відповідними знаннями, вміннями та навичками, сформувати їх професійну культуру. Якість та позитивний результат формування якої в значній мірі залежить від дотримання та реалізації в освітньому процесі відповідних педагогічних умов [6].

У розумінні А. М. Новікова, педагогічні умови є такими обставинами процесу навчання і виховання, які заздалегідь забезпечують досягнення педагогічної мети [7, с. 77].

Т.П Голованова до педагогічних умов відносить такі:

- 1) визначення сутнісно-змістової та структурно-функціональної характеристики культури діяльності майбутніх викладачів з урахуванням динаміки соціальних функцій вищої школи й потреб суспільства в рівні підготовки фахівців, теоретичних основ і методологічних підходів до формування, розвитку й удосконалення культури педагогічної діяльності;
- 2) наявність відповідного навчально-методичного забезпечення;
- 3) виявлення компонентів оцінки ефективності процесу формування культури педагогічної діяльності майбутніх вчителів, визначення рівнів і відповідних показників;

4) особистісне-діяльнісна спрямованість процесу формування педагогічної культури, установка студентів на цінність формування педагогічної культури [8, с. 150].

Проте, Л.А. Нікіфорова більш ґрунтовно підходить до вирішення цієї проблеми. Її погляди ширше описують досліджувану тематику та є точнішими у порівнянні з іншими. Під педагогічними умовами формування професійної культури майбутніх педагогів вона розуміє наявність таких обставин, які сприяють формуванню й розвитку необхідних якостей і структурних елементів досліджуваного феномену та впливають на ефективність і результативність навчально-виховного процесу [9].

Л.А. Нікіфорова виділяє такі педагогічні умови, як-от: актуалізація професійних та особистісних якостей; активізація навчального процесу з формування професійної культури за допомогою інтерактивних форм і методів навчання; оволодіння майбутнім педагогом вміннями та навичками емоційної саморегуляції.

Перша педагогічна умова ґрунтується на тому, що результати підвищення професійної культури майбутніх педагогів зумовлені їх інтелектом, морально-психологічним станом, вони виражаються в доцільності пізнавальної та творчої діяльності, бажанні розширити і збільшити свій рівень знань та вмінь, а також у формуванні постійної потреби самовдосконалення. Під час навчання у вищому педагогічному закладі освітня увага викладачів має спрямовуватися на формування в студентів як професійних, так і особистісних якостей оскільки вони є складовими професійної культури майбутнього викладача. Як зазначає Т.Ю. Осипова, професійно-орієнтованою особистістю є така, у якій на достатньому рівні сформовано як професійні якості (схильність до самовиховання, професійна педагогічна спрямованість, педагогічна майстерність, професійна усталеність тощо), так і особистісні (спрямованість на професію вчителя, любов до дітей, організаторські та комунікативні схильності, соціальні якості і т. ін.). Також педагогу необхідно усвідомлювати, на якому рівні розвитку знаходяться його пізнавальні процеси (сприйняття, пам'ять, логіка тощо), постійно працювати над самоосвітою, саморозвитком, щоб бути спроможним творчо здійснювати свою діяльність [10, с. 128].

Друга умова вказує на те, що інтерактивні форми і методи навчання сприяють формуванню в студентів професійних здібностей, необхідних для успішної майбутньої педагогічної діяльності, активізують процес здобуття відповідних знань, формують уміння інтерактивної роботи зі студентами, а також впливають на розвиток їхніх особистісних якостей і культуру поведінки, тобто такі форми навчання є важливим засобом формування професійної культури майбутніх викладачів вищої школи. Поєднання ігрового та тренінгового методів дозволяє здійснювати навчальний процес за допомогою рольових, дидактичних ігор, що дає змогу моделювати й імітувати ситуації із реального

життя, які певною мірою відображують як позитивні, так і негативні форми поведінки та вчинки. Згідно з П.М. Щербань, навчально-педагогічна гра будь-якого виду становить практичну групову вправу з вироблення оптимальних рішень, застосування методів і прийомів у штучно створених умовах, що відтворюють реальну обстановку чи психолого-педагогічну ситуацію на заняттях у школі та в міжособистісних стосунках. Учасники гри в процесі імітаційного моделювання занять, розв'язування проблемних і психолого-педагогічних ситуацій одержують нове конкретне уявлення про сутність своєї майбутньої діяльності [11, с. 57].

"Проживаючи" задані ролі, студенти не лише відтворюють педагогічну ситуацію, а й мають можливість об'єктивно оцінювати наслідки своїх учинків, знаходити вихід зі складних непередбачуваних ситуацій та вносити корективи в стереотипні уявлення щодо стилів роботи в майбутній професії. Розігруючи різноманітні ситуації під час проведення тренінгів, майбутні викладачі вчаться будувати стосунки з учасниками ігрових дій, регулювати свій емоційний стан, тактовно поводитися в колективі, що, на думку Л.А. Нікіфорової, сприяє формуванню їхньої професійної культури [5].

У зв'язку з тим, що професія викладачів вищої школи також пов'язана зі значним емоційним навантаженням, третьою умовою обрано – оволодіння майбутнім педагогом вміннями та навичками емоційної саморегуляції [5]. Як зазначає О.Я. Чебикін, будь-якій людині доступні всі почуття. Частота та інтенсивність їхніх проявів залежить від наявності чи відсутності в людини постійної потреби бути в ситуаціях, які викликають окремі переживання. Емоції, як і всі психічні явища, породжуються в конкретних умовах діяльності, у тому числі й навчальній, відображуючи характер її протікання [12, с. 28].

Отже, до головних умов, що забезпечить повноцінне формування культури педагогічної діяльності майбутніх педагогів, відносяться: актуалізація професійних та особистісних якостей; активізація навчального процесу з формування професійної культури за допомогою інтерактивних форм і методів навчання; оволодіння майбутнім педагогом вміннями та навичками емоційної саморегуляції. Перспективою подальшого дослідження є сама проблема педагогічної культури, способи її формування та прояву у викладачів вищої школи.

Список літератури: 1. Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. Словарь по педагогике. – М.: ИКЦ «МарТ». Ростов/н/Д: Изд.центр «МарТ», 2005. – 448 с. 2. Алипханова Ф.Н. Культурная среда вуза как условие формирования профессиональной культуры будущего учителя. Современные технологии обучения. Материалы X Международной конференции «СТО-2004», Т.1 - СПб., 2004 с.147-149. 3. Хубиев Ш.М. Педагогические условия формирования культуры интеллектуального труда у старшеклассников в учебно-воспитательной работе: дис. ... канд. пед. наук / Ш.М. Хубиев. - Карачаевск: изд-во КЧГУ, 2006. -

22 с. 4. Сокорев, В.В. Педагогические условия формирования культуры здоровья будущего учителя в процессе общепрофессиональной подготовки. Автореф. дис. . канд. пед. наук. Белгород, 2004, 22 с. 5. Исаев И.Ф. О модели профессионально-педагогической культуры учителя. Проблемы и перспективы развития профессиональной деятельности учителя в системе непрерывного педагогического образования./ И.Ф. Исаев // Межвуз. сб. науч. статей. – Барнаул, 2000. – С. 32. 6. Мойсенюк В.П. <http://intkonf.org/moyseyuk-v-p-obgruntuvannya-pedagogichni-umovi-formuvannya-kulturi-profesiynogo-zdorovya-maybutnih-sotsialnih-pedagogiv> 7. Новиков А.М. Как работать над диссертацией: пособие для начинающего педагога-исследователя. - 2-е изд. - М.: ИПК и ПРНОМО, 1996. - 112с. 8. Голованова Т. П. Педагогічні умови формування культури управлінської діяльності учителя в процесі професійної підготовки / Голованова Т. П., Петрученя Г. Г. - С .145-151 . - Бібліогр.: с. 150- 151 ...9. Л.А. Никифорова <http://www.ukrdeti.com/firstforum/h31.html>. 10. Осипова Т.Ю. Формування професійно орієнтованої особистості майбутнього вчителя : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Т.Ю. Осипова. – Одеса, 2001. – 248 с. 11. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: [навч. посібник] / П.М. Щербань. – К. : Вища школа, 2004. – 207 с. 12. Чебыкин А.Я. Теория и методика эмоциональной регуляции учебной деятельности : [науч.-метод. пособие] / А.Я. Чебыкин. – Одесса : Астро Принт, 1999. – 158 с.

Bibliography (transliterated): 1. Kodzhaspirova G.M., Kodzhaspirov A.Ju. Slovar' po pedagogike. – М.: ИКС «MarT». Rostov/D: Izd.centri «MarT», 2005. – 448 s. 2. Aliphanova F.N. Kul'turnaja sreda vuza kak uslovie formirovanija professional'noj kul'tury buduwego uchitelja. Sovremennye tehnologii obuchenija. Materialy X Mezhdunarodnoj konferencii «STO-2004», T.1 - SPb.,2004 s.147-149. 3. Hubiev Sh.M. Pedagogicheskie uslovija formirovanija kul'tury intellektual'nogo truda u starsheklassnikov v uchebno-vospitatel'noj rabote: dis. ... kand. ped. nauk / Sh.M. Hubiev. - Karachaevsk: izd-vo KChGU, 2006. - 22 s. 4. Sokorev, V.V. Pedagogicheskie uslovija formirovanija kul'tury zdorov'ja buduwego uchitelja v processe obweprofessional'noj pidgotovki. Avtoref. dis. . kand. ped. nauk. Belgorod, 2004, 22 s. 5. Isaev I.F. O modeli professional'no-pedagogicheskoi kul'tury uchitelja. Problemy i perspektivy razvitija professional'noj dejatel'nosti uchitelja v sisteme nepreryvnogo pedagogicheskogo obrazovanija./ I.F. Isaev // Mezhvuz. sb. nauch. statej. – Barnaul, 2000. – S. 32. 6. Mojsenjuk V.P. <http://intkonf.org/moyseyuk-v-p-obgruntuvannya-pedagogichni-umovi-formuvannya-kulturi-profesiynogo-zdorovya-maybutnih-sotsialnih-pedagogiv> 7. Novikov A.M. Kak rabotat' nad dissertaciej: posobie dlja nachinajuwego pedagoga-issledovatelja. - 2-e izd. - М.: ИПК и ПРНОМО, 1996. - 112s. 8. Golovanova T. P. Pedagogichni umovi formuvannja kul'turi upravlins'koї dijal'nosti uchitelja v procesi profesijnoi pidgotovki / Golovanova T. P., Petruchenja G. G. - S .145-151 . - Bibliogr.: s. 150- 151 ...9. L.A. Nikiforova

<http://www.ukrdeti.com/firstforum/h31.html>. 10. Osipova T.Ju. Formuvannja profesijno orijentovanoї osobistosti majbutn'ogo vchitelja : dis. na zdobuttja nauk. stupenja kand. ped. nauk : 13.00.04 / T.Ju. Osipova. – Odesa, 2001. – 248 s. 11. Werban' P.M. Navchal'no-pedagogichni igri u viwih navchal'nih zakladah: [navch. posibnik] / P.M. Werban'. – K. : Viwa shkola, 2004. – 207 s. 12. Chebykin A.Ja. Teorija i metodika jemocional'noj reguljacii uchebnoj dejatel'nosti : [nauch.-metod. posobie] / A.Ja. Chebykin. – Odessa : Astro Print, 1999. – 158 s.

О.А. Бондаренко

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ**

Стаття присвячена дослідженню проблеми педагогічних умов формування професійної культури викладача вищої школи. Розглянуто та проаналізовано різні підходи до вирішення цієї проблеми. Запропоновано на думку автора найбільш ефективні способи формування професійної культури викладача вищої школи.

О.А. Бондаренко

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ
ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ**

Статья посвящена исследованию проблемы педагогических условий формирования профессиональной культуры преподавателя высшей школы. Рассмотрено и проанализировано различные подходы к решению этой проблемы. Предложены по мнению автора наиболее эффективные способы формирования профессиональной культуры преподавателя высшей школы

O.A.Bondarenko

**THE OF PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMING
THE PROFESSIONAL CULTURE OF HIGHER SCHOOL TEACHER**

The article is devoted to the problem of pedagogical conditions of forming the professional culture of higher school teacher. Different approaches of solving the problem were discussed and analyzed. The most sufficient methods of formation of professional culture of the teacher of a higher school to the authors mind, were offered.

Стаття надійшла до редакції 28.11.2012